

چارچوب مفهومی، محدوده جغرافیایی روستاهای هدف و ملاحظات اجرایی طرح تنوع‌بخشی به معیشت‌های سازگار با منابع تالابی (در حوضه تالاب بختگان)

مقدمه

طرح حفاظت از تالاب‌های ایران با همکاری سازمان حفاظت محیط زیست و برنامه توسعه ملل متحد و با حمایت مالی دولت ژاپن طی سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۳ پروژه "الگوسازی مشارکت مردم برای احیای دریاچه ارومیه" را در ۱۸۳ اقدام به پیاده‌سازی فعالیت‌های استقرار کشاورزی پایدار داشته است. به موازات استقرار کشاورزی پایدار، فعالیت‌های تنوع‌بخشی به معیشت سازگار در حوضه آبریز دریاچه ارومیه در استان‌های آذربایجان غربی و شرقی انجام شده است. از فاز سوم پروژه به بعد حمایت و توانمندسازی اقتصادی زنان روستایی در قالب تشکیل صندوق‌های خرد زنان به عنوان یک فعالیت مکمل و نیز کمک به راه‌اندازی کسب و کارهای سازگار با زیست‌بوم‌های تالابی با رویکرد تنوع‌بخشی به معیشت‌های خانوارهای روستایی در کنار دیگر فعالیت‌های در نظر گرفته شده است. با توجه به امضای سند سه ساله همکاری با دولت ژاپن با عنوان الگوسازی مشارکت مردم در "ارتقای مدیریت محیط زیستی و معیشت پایدار در دریاچه ارومیه و تالاب‌های شادگان و بختگان" همچنین، با اتکا به این تجارب فازهای هفتگانه پروژه "مشارکت در احیای دریاچه ارومیه با الگوسازی مشارکت جوامع محلی" طرح حفاظت از تالاب‌های ایران استقرار معیشت‌های پایدار و سازگار با منابع تالابی در ۶ روستا در حوضه تالاب بختگان را در دستور کار قرار داده است.

اهمیت موضوع و هدف

تا زمانی که جامعه برای فراهم آوردن نیازهای اولیه خود به منابع طبیعی محیط اطراف خود متکی باشد سخت بتوان سیاست‌های حفاظت از محیط زیست را اجرایی کرد. یکی از اهداف پروژه الگوسازی مشارکت مردم در "ارتقای مدیریت محیط زیستی و معیشت پایدار در دریاچه ارومیه و تالاب‌های شادگان و بختگان" شناسایی و ترویج روش‌های معیشتی پایدار و سازگار با منابع تالابی در حوضه آبریز دریاچه ارومیه، شادگان و بختگان است. این فعالیت به عنوان مکمل دیگر فعالیت‌های طرح به اجرا درمی‌آید. طی این فعالیت، سعی بر آن است تا نشان داده شود که می‌توان با تنوع‌بخشی به منابع کسب درآمد خانوارهای جامعه هدف از فعالیت‌هایی که بر منابع آب و خاک فشار می‌آورد کاسته و فعالیت‌های درآمدزای دیگر را آزمود. هدف نهایی از این اقدام‌ها آن است که تکیه‌ی خانوارهای جامعه‌ی هدف به منابع آب و خاک کاهش یابد و شرایط مناسب برای بهبود وضعیت تالاب بختگان فراهم گردد. از سوی دیگر، تنوع‌بخشی به منابع درآمد خانوارهای روستایی، جدای از کاهش فشار بر منابع آب و خاک، موجب افزایش مقاومت جامعه‌ی محلی در برابر نوسانات بازار محصولات کشاورزی و تغییرات اقلیمی (خشکسالی و دیگر پدیده‌های طبیعی نامنتظر) می‌شود.

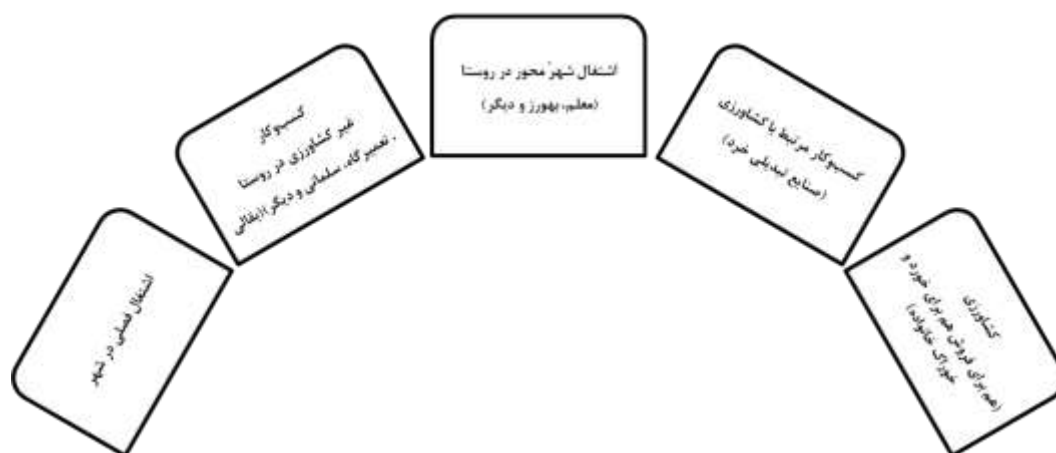
رویکرد و روش انجام کار

به منظور توسعه‌ی معیشت‌های سازگار با زیست‌بوم‌های تالابی باید در عین حال فضایی در جامعه روستایی ایجاد شود که حامی نوآوری هم باشد. بدین منظور افزایش مهارت‌های اعضای جامعه در مدیریت سرمایه و نیروی کار مورد هدف قرار

می‌گیرد. رویکردی که برای حمایت از معیشت‌های سازگار با زیست‌بوم‌های تالابی اتخاذ می‌شود بهره‌برداران را در مرکز فعالیت‌های خود قرار می‌دهد. بنا به این رویکرد بهره‌برداران آگاه‌ترین افراد به شرایط خود هستند و اگر مورد پشتیبانی‌های فنی و تخصصی قرار گیرند، می‌توانند تصمیمات درستی در خصوص روش امرار معاش خود بگیرند. از این رو، لازم است فضای ایجاد شود تا جامعه محلی با به اشتراک گذاشتن دانسته‌های خود و تحلیل داده‌ها به صورت جمعی به راهکارهایی متناسب با خصوصیات فرهنگی و منابع در دسترس خود زمینه‌هایی برای درآمدزایی از راه‌هایی متناسب با کاهش مصرف آب کشاورزی برسند. هم‌افزایی دیدگاه‌های بهره‌برداران با تسهیل‌گران و کارشناسان فنی طی چنین گردهمایی‌هایی موجب کاهش ضریب اشتباه در تصمیم‌گیری‌ها معیشتی می‌گردد.

یکی از راهبردهایی که بالقوه می‌تواند بر روند مصرف کنونی آب در روستاهای پیرامون تالاب بختگان آن تأثیر بگذارد، فراهم آوردن زمینه‌ای است تا معیشت‌های کنونی روستایی تنوع بیابد چندان که معیشت‌های فعلی از جمله کشاورزی لزوماً تنها گزینه‌های اصلی فعالیت اقتصادی برای امرار معاش شماری از ساکنان روستاها شمرده نشود. خانواده‌های روستایی، بسته به شرایط خود، از چندین راه دیگر به جز موارد حاضر نیز کسب درآمد می‌کنند. شناختن راهبردهای معیشتی روستاییان و اثرگذاری بر روند آن به سود حفاظت و/یا احیای منابع آبی می‌تواند به تثبیت و پایداری زندگی پیرامون زیست‌بوم‌های تالابی بینجامد.

شکل ۱ وضعیت کلی الگوهای رایج معیشتی را نشان می‌دهد. این نمودار بدان معنا نیست که همه‌ی خانوارهای روستایی از همه‌ی این شیوه‌ها برای تأمین معاش خود بهره می‌گیرند. آن‌چه قطعی است آن است که کشاورزان خرد از محصولات زراعی خود به دو شکل استفاده می‌کنند: تأمین خورد و خوراک خانواده و فروش آن برای تأمین مایحتاج دیگر. شماری از کشاورزان قادرند با فرآوری محصولات زراعی، باغی، دامی خود درآمد بیشتری کسب کنند. البته در روستا کسانی نیز یافت می‌شوند که با راه‌اندازی کسب‌وکارهای خرد خدمات لازم را در اختیار اهالی می‌گذارند. شمار اندکی نیز به کارهایی اشتغال دارند که آن‌ها را در زمره‌ی حقوق بگیران قرار می‌دهد. کسانی نیز از راه دست زدن به کارهای موقت در بیرون از روستا کمبودهای مالی خود را جبران می‌کنند. هرگاه هیچ یک از این شیوه‌های معیشتی پاسخ‌گوی نیاز خانواده‌ها نباشد، مهاجرت به شهرهای مجاور (و عمدتاً به حاشیه‌ی شهرهای بزرگ) تنها گزینه‌ی پیش روی روستاییان خواهد بود. عموماً خانواده‌هایی که از چند راهبرد برای تأمین معاش خود بهره می‌گیرند، در روستاها ماندگارتر هستند.

شکل ۱- الگوهای مرسوم معیشتی در روستاهای نمونه

مجموعه‌ی این راهبردهای معیشتی به شکل‌های متفاوتی بر الگوی مصرف آب اثر می‌گذارند. از سازمان‌های مجری انتظار می‌رود با پیشبرد چارچوب مفهومی برای تحقق این هدف کوشش کنند که الف) روستاییان برای امرار معاش مجبور به مهاجرت فصلی از روستا نشوند؛ ب) درآمد روستاییان زیر پوشش افزایش یابد؛ پ) شیوه‌های معیشتی گروه هدف متناسب با اصول مصرف بهینه‌ی آب گردد. انتظار می‌رود جوامعی که درآمد حاصل از کشاورزی‌شان در اثر کم‌آبی کاهش یافته است از گزینه‌های معیشتی مکمل یا غیر کشاورزی برای تأمین نیازمندی‌های خود استقبال کنند. قابل ذکر است، در انتخاب روستای جدید به این نکته توجه شود که قبلاً فعالیتی از قبیل تشکیل صندوق یا راه‌اندازی معیشت انجام نشده باشد.

روستاهای هدف اجرای پروژه تنوع‌بخشی به معیشت سازگار با منابع تالابی

طرح حفاظت از تالاب‌های ایران در نظر دارد در سال کاری ۱۴۰۱-۱۴۰۰ در ۶ روستا فعالیت‌های تنوع‌بخشی به معیشت سازگار را اعمال کند و ضروری است پیشنهاد دهندگان محترم در بین روستاهای هدف اجرای پروژه (در زیر ارائه شده است) اقدام به تهیه طرح پیشنهادی داشته باشند. روستاهای مورد نظر به منظور توسعه معیشت‌های سازگار با زیست‌بوم‌های تالابی به شرح زیر در جدول ۱ ارائه شده است:

جدول ۱: منطقه هدف پروژه تنوع‌بخشی معیشت‌های سازگار با منابع تالابی در تالاب بختگان استان فارس

ردیف	شهرستان	روستا
۱	بختگان	جهان آباد
		بسترم
۲	خرامه	خارستان
۳	استهبان	دستجرد
۴	ارسنجان	شرق آباد
۵	نی ریز	غدیرگه

مراحل اجرایی پروژه تنوع بخشی معیشت‌های سازگار با منابع تالابی

مراحل پیش‌بینی شده به شرح زیر است:

جدول ۵: چارچوب مفهومی تنوع بخشی به معیشت سازگار با منابع تالابی

الف - فراهم آوردن مقدمات کار	
الف-۱:	گردآوری و تحلیل اطلاعات پایه‌ی روستا (اجتماعی - جمعیتی، اقتصادی، زیست محیطی) با روش‌های کمی و کیفی (بر پایه‌ی رهنمودهای ارسالی از سوی دفتر طرح حفاظت از تالاب‌های ایران) گردآوری اطلاعات مشاغل و تحلیل اقتصادی
الف-۲:	شناسایی و تحلیل وضعیت دست‌اندرکاران استانی/محلی مرتبط با معیشت‌های روستایی و ارتباط‌گیری مؤثر با افراد و دستگاه‌های اصلی
الف-۳:	شناسایی بهره‌برداران طرح کشاورزی پایدار و برقراری ارتباط مؤثر با آنان و خانواده‌هاشان برای یارگیری و جلب پشتیبانی آنان
الف-۴:	شناساندن ضرورت تنوع بخشی به معیشت‌های روستایی
الف-۵:	شناسایی علاقه‌مندان به همکاری با طرح و برگزاری نشست‌های مقدماتی برای بحث و گفت‌ووشنود درباره‌ی رویکرد و روش‌های اجرایی طرح
ب: شناسایی راهبردهای معیشتی روستاییان	
ب-۱:	تکمیل اطلاعات پایه به مدد جانمایی و ثبت خصوصیات منابع موجود در روستا از طریق ترسیم مشارکتی نقشه-ی منابع و نقشه‌ی اجتماعی
ب-۲:	شناسایی مهارت‌های (تجربه‌های کاری) مشارکت‌کنندگان
ب-۳:	انتخاب گزینه‌های معیشتی مکمل و/یا معیشت‌های غیر کشاورزی با بهره‌گیری از روش‌هایی مانند ماتریس‌های مقایسه‌ای (زوجی یا نمره‌دهی)
ب-۴:	شناسایی منابع درآمدی حال حاضر جامعه‌ی هدف با استفاده از روش‌هایی مانند مصاحبه نیمه ساختاری و بحث‌های گروهی متمرکز
ب-۵:	ارزیابی معیشت‌های کنونی از راه دسته‌بندی و رتبه‌بندی معیشت‌های کنونی از بابت سازگاری آن‌ها با مقتضیات پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی زیست‌بوم‌های تالابی
ب-۶:	شناسایی معیشت‌هایی که بالقوه سطح درآمد خانوار را با کم‌ترین نهاده‌های بیرونی افزایش خواهند داد و نیز با مقتضیات پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی زیست‌بوم‌های تالابی سازگار اند
ب-۷:	شناسایی بازار کار و پلت فرم‌های فروش و بازاریابی محصولات گروه‌های معیشتی نهایی شده
پ: ایجاد کارگروه‌های محلی برای هر گزینه‌ی معیشتی درآمدزای سازگار با پایداری منابع آبی و زیست‌بوم‌های تالابی	
پ-۱:	نام‌نویسی علاقه‌مندان در دو گروه کلی: پ-۱-۱: معیشت‌های غیرکشاورزی روستایی و پ-۱-۲: معیشت‌های مبتنی بر فرآوری محصولات زراعی، دامی و باغی روستایی همراه با نیازسنجی و

	<p>اولویت‌بندی آموزشی اعضای هر گروه</p> <p>نکته: در ایجاد کارگروه‌های معیشتی و گزینه‌های معیشتی اولویت با معیشت‌هایی است که به طور مستقیم موجب کاهش مصرف آب در سطح مزرعه کشاورزان می‌شوند و در واقع انتخاب گزینه سازگار با شرایط محیط‌زیستی به عنوان یک برتری در ارزیابی‌ها محسوب می‌شود.</p>
	<p>ت: ظرفیت‌سازی اعضای گروه‌ها جهت انجام دادن فعالیت‌های گروهی، مدیریت مشارکتی، راه‌اندازی کسب و کارهای سودآور سازگار با امکانات منابع آبی، روش‌های تأمین منابع مالی خرد، شناخت و درک بیش‌تر نسبت به شرایط اقلیمی پیرامون خود و مانند آن</p>
ت-۱:	ارزیابی توانایی‌ها و مهارت‌های مرتبط با موضوع‌های یاد شده، به تفکیک زنان و مردان روستایی؛
ت-۲:	برگزاری دوره‌ها و/یا نشست‌های حضوری یا مجازی برای افزایش توانایی‌ها و مهارت‌های اعضای کارگروه‌های محلی به تناسب موضوع با حضور مربی یا متخصص به خصوص آموزش‌های اهمیت حفاظت از محیط زیست و شناسایی و ارائه تورها و بازدید جامعه محلی از کسب و کارهای موفق؛
ت-۳:	فراهم آوردن زمینه‌های یادگیری و بازدید اعضای کارگروه‌های محلی از اعضای گروه‌های معیشتی (زنان و مردان) فازهای پیشین طرح "مشارکت در احیای دریاچه ارومیه با الگوسازی مشارکت جوامع محلی ..."
ت-۴:	فراهم کردن زمینه فعالیت برای جوانان (با توجه به دشواری‌های فعلی برای یافتن شغل، داشتن ایده‌های نوآورانه و ریسک‌پذیری بیشتر)
	<p>ث: تهیه و تدوین مشارکتی طرح کسب‌وکارهای خرد</p>
ث-۱:	تهیه نقشه‌ی راه و جدول زمان‌بندی برای تولید یک محصول یا عرضه‌ی یک رشته از خدمات با مشارکت اعضای هر گروه
ث-۲:	فراهم کردن زمینه‌ی آشنایی و بازدید از نمونه‌های موفق کسب‌وکارهای خرد برای اعضای گروه‌های معیشتی
ث-۳:	تهیه‌ی مشارکتی یک نمونه طرح کسب‌وکار خرد برای هر گروه معیشتی و/یا برای هر کسب‌وکار خانوادگی
ث-۴:	<p>کمک به یافتن راه‌های عملی برای تأمین منابع مالی لازم برای اجرای طرح مورد نظر</p> <p>ث-۴-۱: شناساندن شیوه‌های راه‌اندازی صندوق‌های خرد به کارگروه‌های محلی به عنوان یک گزینه برای بند ۵،۴</p> <p>ث-۴-۲: امکان‌سنجی راه‌اندازی صندوق‌های خرد روستایی، پس از اعلام موافقت کارگروه‌های محلی؛</p> <p>ث-۴-۳: تعیین سازوکارهای لازم برای مدیریت صندوق خرد روستایی؛</p> <p>ث-۴-۴: کمک به تجهیز پس‌انداز، به عنوان اقدام مقدماتی راه‌اندازی صندوق خرد (به میزان ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال)؛</p> <p>ث-۴-۵: تسهیل‌گری‌های لازم برای موفقیت صندوق خرد در جذب کمک مالی از سوی دفتر حفاظت از تالاب-های ایران</p>
ث-۵:	تسهیل‌گری برای یافتن راه‌های عملی برای بازاریابی محصولات و خدمات طرح مورد نظر
ث-۶:	آشناسازی روستاییان با موضوع برندسازی و کنترل کیفیت محصولات و دریافت گواهی کیفی محصولات

ج: مستندسازی هر مرحله از فعالیت‌ها و ارائه‌ی نتایج به دست آمده به دستگاه‌های ناظر و کارفرما در زمان‌های

مقرر

ج-۱: تهیه و ارسال گزارش نهایی (۳ مجلد و فایل الکترونیکی)

ایمیل مذکور؛ ۱- طرح پیشنهادی بدون ذکر قیمت، ۲- فایل مدارک درخواست در یک PDF

ملاحظات

در تهیه و اجرای طرح پیشنهادی ملاحظات اخلاقی پژوهش می‌بایست رعایت شود، برای مثال اطلاعات به دست آمده (در نوشتار، عکس، فیلم و غیره) از سوی مصاحبه‌شوندگان، در صورت تمایل آن‌ها، «محرمانه» باقی می‌ماند. در طرح پیشنهادی برای محدودیت‌های پژوهش از جمله اوج فصل کاری روستاییان و به حد نصاب نرسیدن پرسشنامه‌های پژوهش و غیره نیز لازم است تدابیری در نظر گرفته شده، ذکر گردد...

ملاحظات مالی و حقوقی

✓ کلیه هزینه‌های اجرایی مرتبط با چارچوب مفهومی فوق و همچنین هزینه‌های بیمه (حوادث و ...) کارکنان شرکت و مالیات در طول مدت زمان قرارداد به عهده مجموعه مجری می‌باشد.

✓ ارسال فایل‌ها و پاک مالی به معنای پذیرش طرح پیشنهادی نیست و معیار انتخاب، بررسی‌های فنی و قیمت پیشنهادی خواهد بود و بدیهی است که حقی برای متقاضیان ایجاد نخواهد کرد.

✓ لازم به ذکر است در ارزیابی طرح‌های پیشنهادی، سهم ارزیابی فنی ۶۰ درصد و سهم قیمت پیشنهادی ۴۰ درصد می‌باشد که بر اساس فرمول ارزیابی فنی و قیمت، قیمت تراز شده محاسبه شده^۱ و برای تصمیم‌گیری نهایی ملاک خواهد بود و مجریان در صورت تمایل به ارائه قیمت کمتر برای طرح پیشنهادی می‌بایستی بازه اختلاف ۱۰ درصدی با قیمت سقف را در نظر بگیرند، بنابراین سقف منابع مالی پیش‌بینی شده طرح حفاظت از تالاب‌های ایران برای پایلوت‌های جدید معادل ۱,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال (یک میلیارد ریال) می‌باشد.

✓ در خصوص ارزیابی فنی طرح پیشنهادی مواردی از قبیل داشتن درک از چگونگی انجام کار، داشتن تجربه مشابه، حسن سابقه، داشتن حداقل یک قرارداد مشابه در خصوص کار با جامعه محلی، طی کردن دوره‌های لازم در خصوص اجرای پروژه، تیم کاری، بومی بودن شرکت‌های مجری و سمن‌ها، توان تشکیلاتی مناسب و توانایی کار ملاک ارزیابی خواهد گرفت.

^۱فرمول محاسبه قیمت تراز شده بر اساس ارزیابی فنی

$$SP = \frac{P * 100}{100 - (0.6 (100 - TA))}$$

SP= قیمت تراز شده

P = قیمت پیشنهادی

TA = امتیاز ارزیابی فنی بر اساس پیوست یک

✓ در کارسپاری پروژه به شرکت‌های مجری و سمن ها به ظرفیت قراردادهای در حال اجرا توجه خواهد شد.

✓ موسساتی که تمایل به همکاری دارند می بایست طرح پیشنهادی (بدون ذکر قیمت) در یک فایل PDF و مدارک حقوقی و رزومه (روزنامه تأسیس، روزنامه تغییرات، اساسنامه شرکت، گواهی ارزش افزوده و سوابق کاری) را در قالب یک فایل PDF کمتر از ۲ مگا بایت (۲۰۰۰kb) به ایمیل wetland.ciwp@gmail.com ارسال کنند و پاکت قیمت پیشنهادی (مهر و امضا شده روی سربرگ رسمی شرکت؛ مه‌پور) را در ساعات اداری حداکثر تا تاریخ ۱۴۰۰/۸/۲۵، به دفتر طرح حفاظت از تالاب‌های ایران به نشانی: بزرگراه حکیم (شرق به غرب)، حدفاصل بزرگراه شیخ فضل اله و یادگار امام، پارک پردیسان، سازمان حفاظت محیط زیست، معاونت محیط زیست دریایی، تلفن: ۰۲۱۸۸۲۴۱۶۵۸ ارسال نمایند.

** دو فایل PDF ارسال به ایمیل مذکور؛ ۱- طرح پیشنهادی بدون ذکر قیمت، ۲- فایل مدارک حقوقی درخواست‌کننده در قالب یک فایل PDF

✓ اعلام قیمت به تفکیک هر سایت/روستا باشد.

✓ نکته بسیار مهم: لحاظ نمودن مالیات بر ارزش افزوده (۹٪) در مبلغ پیشنهادی

در برآورد مالی این پروژه تمامی کسورات قانونی شامل مالیات، بیمه، مالیات بر ارزش افزوده (۹٪) لحاظ و در مبلغ پیشنهادی اعلام شود. لازم به توضیح بیشتر می‌باشد، که با عنایت به محل اعتبارات این پروژه که از منابع مالی بین المللی از طریق دفتر برنامه توسعه ملل متحد بوده، طبق روال های رایج در بدنه دولت، پرداخت مالیات بر ارزش افزوده در قالب فاکتورهای رسمی در این نوع قراردادها امکان پذیر نیست و لذا باید در مبلغ کل قرارداد لحاظ شود. بنابراین در صورت توجه نمودن به این بند عواقب ناشی از آن بر عهده برنده مناقصه خواهد بود و مبلغی در این خصوص به قرارداد اضافه نخواهد شد.

تبصره: بدیهی است با توجه به شخصیت حقوقی متقاضی طبق ضوابط و مقررات جاری کشور هر یک از کسورات قانونی مربوطه که در این استعلام بها مشمول آن شخصیت حقوقی می‌شود، باید و حتما در مبلغ پیشنهادی پیش‌بینی گردد.

✓ شایان ذکر است، اعتبارات این پروژه از منابع نقدی (ریالی) بین المللی طرح حفاظت از تالاب‌های ایران می‌باشد.